

בל

דודן סבג ומיצב (פיפילומי רישטן), זכא, אראש העסקה ב-20 השנה האחרונות קרוב ל-400 אלף איש. חלק עבדו יומיים וחלק עבדו 15-16 שנים.

כתבה: שלומית לן | צילום: ינאי יחיאל

עובדי - פיקאטו

יש שיראו כינוי בין דמותו האיננה של דורון סבג אספן האמנות, המקיף את ביתו ואת משרדיו בחברת או.אר.אס בעבודות אמנות עכשוויות, ובין דורון סבג המחזיק חברת כוח אדם גדולה, שמתקשרת לטענות על ניצול עובדים

ומבטחן שנים ארוכות אפשרה לנפיים גדולים להעסיק עובדים גם 15 שנה דרכם. חשל היה דוקטור אנינות ומר שרירות לב. אבל סבג אומר שכל הטענות על היותם "סוחרי עבדים" הן פופוליסם, ש"כל נושא הניצול הוא סממאות, ואם מישהו חושב שמבזלים, בשביל זה יש בית דין לעבודה", שלא הוגן "לנוא ולהטיל רפש על כלט", ושי"הפכנו בעצם לאבא ולאמא של העובדים שלנו". בעבר, לפני כשנתיים וחצי, כתב מכתב אוהרה חמור לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר העבודה בעניין חוק חברות כוח האדם, הקובע שלאחר כתשעת חודשים עובד במסגרת הזאת חייב להפוך לעובד מן המניין בחברה שבה הוצב. "משונעים רדו מהנני", ביטט שם את שר האוצר המנוח ינאל הורוביץ, וטען שבעקבות החוק יתווספו 40 אלף מובטלים חדשים. היום הוא אומר שדווקא בזה הוא "חסכים עם עמיר", האיש שאיתו הוא מנהל מערכת יחסים לוחטת של האשמות הדדיות אבל גם דיאלוג מסוים.

- ומה עשה לך חוק חברות כוח אדם?
"היום שני שלישים מהעובדים שלנו הם מתחת לעשרה חודשים, מה שלפני החוק של עמיר פרץ היה בדיק הפוך. העסקנו אנשים שעבדו איתנו הפון שנים, במפעלי ים המלח, בחברת הברוס, למורת רוחי."
- אם זה היה למורת רוחך, למה הם הועסקו כך? אתה לא חייב כלום לאיש.

"כי זו הייתה דרישה של הלקוחות. הרי ככל שהעובד ותיק יותר, העלויות שלו עולות והכלכליות נפגמות מבחינתנו".

דורון סבג, הבעלים של או.אר.אס, בראיון מיוחד לרגל פרישתו מהנהלת המועצה לתרבות ואמנות, לא מתחרט ששלח מכתב שתמך בדעת לימור לבנת נגד האמן משה גרשוני, מסביר שהוא לא סוחר עבדים ("אני אבא ואמא של העובדים") ובונה על המכרז לתוכנית ויסקונסין. ברגע של אמת הוא מספר לשלומית לן שכל האו.אר.אס הזה נועד כדי שיוכל לקנות עוד עבודות לאוסף: "אין לי חלום להשתלט על אי.די.בי"

אז אתה לא חוזר על העצה שנתת לשרה בעניין גרשוני.
 "במקרה גרשוני יעצתי לשרה ללכת לפי התקנון. מי שלא בא לטקס לא יכול לקבל את הפרס. במקרה של תומרקין לא צריך להתערב. הוא מתבטא באורה פרוכוקטיבית ומתריסה, גם באמנות שלו. גם פיקאסו לא היה טלית שכולה תכלת".

הייתה גם ביקורת על מיעוט פעילותה של המועצה ועל שקולה לא נשמע מספיק כאשר קוצצו תקציבי התרבות.

"עיתונאיות שדופות כותבות דברים לא נכונים", מסווג סגן חץ זועם לעבר עיתונאית מסוימת ב"הארץ". "המועצה התכנסה פעם בחודש, הקמנו ועדות חשנה, נפגשתי עם כל העיתונאים בתחום, אבל לחלקם הייתה אגנדה אחרת".

"לא התפטרה מהמועצה"

המועצה הוקמה מתוך חוסר נחת בגלל חלוקת התקציבים עד אז, אבל בפועל היא לא החליפה את מינהל התרבות בעניין, אלא עבדה בצמוד אליו.

"הייתה איזו מחשבה כשהקימו את המועצה שאולי היא תחליף את מינהל התרבות. אני לא קיבלתי את זה. מועצה ציבורית לא יכולה להחליף טיף ממסלולי. אני אמרתי שתפקידנו הוא לעבוד בשיתוף פעולה עם מינהל התרבות. מינהל התרבות הוא טיף חיוני וחשוב, ומהירותי האישית, מתפקד בסדר נמוך ועושה עבודה רצינית. כל מהלכות המחלקה הן מסטרנטיות עם ידע נרחב. אני בא מהעולם העסקי. ראיתי את מינהל יטון, ראש המינהל, כמנכ"ל, את המועצה כדירקטוריון של הטף העסקי, את עצמי כידירקטוריון. בנייני, תפקידנו היה לקבוע מדיניות, לבדוק שקיפיות, לקבל דיווחים, וגם לנהל את המלחמה הפוליטית במסדרונות הכנסת על תקציב התרבות. לא לחלק בפועל תקציבים. והשאלה היותר קשה היא איך אנחנו יכולים כמועצה לחלק כספים אחרת, כאשר התקציב הולך ומצטמצם. האם אני צריך לקבל החלטה לסגור את תאטרון באר שבע? המועצה הייתה צריכה לנסות קודם כולל להביא יותר תקציבים, ורק אחר כך לחלק אחרת".

אז למה התפטרת?
 "לא התפטרה", תפקידי הסתיים ב-1 בינואר 2004, והחלטתי שאני לא ממשיך כי זה נדל ממני המון זמן. לא יכולתי לעסוק בעסקי הרגילים, ועוד בתקופת קשה שבה העסקים לא בדיקו הולכים חלק. גם החלטת שב-2004 השר ימנה ועדה חדשה על פי קריטריונים. והיה ברור שלימור לבנת הולכת להקים מועצה חדשה".

אתה חושב שלבנת עושה מספיק בשביל התרבות?
 "מאוד התרשמתי מיכולתה של לימור לקדם דברים. אני חושב שהיא בולדורז בלתי רגיל ונטשא התרבות מאוד חשוב לה. תקציב המשרד שלה הוא 24 מיליארד שקל. נכון שמתוך זה 20 מיליארד זה משכורות המורים, אבל תקציב התרבות הוא רק 400 מיליון, והיא משקיעה בנושא המון זמן".

רק 400 מיליון, לא הרבה.
 "תקציב התרבות היום מתוקרן".

"היו טענות שאני מתקרן בגלל פרשת גרשוני. אני חושב שהעובדה שהוא לא רצה ללחוץ את ידה של השרה הייתה לא לעניין, והגבתי. חבל שגרשוני נגרר בשנים האחרונות לפרובוקטיביות יתר, כמו התערוכה שלו לפני כמה שנים במזיאון ישראל. כל הפרשייה הזאת הייתה מיותרת."

הייתה גם ביקורת על שקולה של המועצה לא נשמע מספיק כאשר קוצצו תקציבי התרבות. עיתונאיות שדופות כותבות דברים לא נכונים, מסווג סגן חץ זועם לעבר עיתונאית מסוימת ב"הארץ".

המועצה הוקמה מתוך חוסר נחת בגלל חלוקת התקציבים עד אז, אבל בפועל היא לא החליפה את מינהל התרבות בעניין, אלא עבדה בצמוד אליו.

כל עובד - פיקאסו

אז עמיר פרץ עשה לך טובה?
 "פניתי לעמיר פרץ לפני שלוש שנים בקריאה שהסתדרות החדשה צריכה להיות האבא והאמא של העובדים האלה. יש כ-100 אלף כאלה בארץ. קראתי לו להניע לצד הרחבה עם הסנס קיבוצי מסודר בשבילם. זה שירות חיוני מאוד."

"לפי דעתי חוק חברות כוח האדם הוא עדיין הרסני. הוא לא מאפשר שום נחישות תעסוקתית. דחו אותו בכמה שנים בגלל חוק ההסדרים. אי אפשר להמשיך לשלם על אמתן טעינות עמיתים. החוק יביא לכך שאו שמפעלים יתמוטטו, או שיוציאו את התעשייה מכאן לחו"ל. אני מעריך שאם היו מבטלים את החוק ומאפשרים לייסד עובדים דרך חברות כוח האדם זה היה מוריד את האנסלה בחשק בשני אחוזים לפחות".

אני אוהב את גרשוני
 לאחרונה הודיע סגן על סיום תפקידו כיו"ר המועצה לתרבות ואמנות, כהונה שלעצרו הרב נדעה בעיתונות לא בשל פעולה שוטפת של המועצה, אלא בשל מכתב תמיכה שכתבה המועצה לשרה לימור לבנת, שהחליטה לא להעניק למשה גרשוני את פרס ישראל כיוון שסייבו לבוא לטקס וללחוץ את ידה. המכתב עודד תרעומת גם בין חברי המועצה עצמם.

"היו טענות שאני מתקרן בגלל פרשת גרשוני", אומר סגן. "אני חוזר ואומר: גרשוני הוא אמן שאני אוסף ואהוב, וגם את יצירותו בנו אני קונה, כך שיש לי שני ידועות גרשוני. אני חושב שהעובדה שהוא לא רצה ללחוץ את ידה של השרה הייתה לא לעניין, והגבתי. לאערי, חלק מהחברים בוועדה לא חשבו שזה נכון, שהשרה לא צדקה. אני חושב שמתן (נילנאי, שמינה אותה לתפקיד יו"ר המועצה) היה פועל באותה הדרך. אולי אני תמים, אני בספק אם היא ידעה מה הנטייה הפוליטית שלו. אנחנו יודעים מה הנטייה הפוליטית של רוב האמנים, זה לא סוד. חבל שהוא נגרר בשנים האחרונות לפרובוקטיביות יתר, כמו התערוכה שלו לפני כמה שנים במזיאון ישראל שבה הציג צילומים של זוהר קניאל (הכוונה לצילומים אינטימיים שצילם קניאל, בן זוגו, את שניהם בעירום), ועכשיו כל הפרשייה הזאת שהייתה חיותרת. מה גם שהיא מעמידה אמנים כמו יואל תומרקין וטרטקובר, שכן נחרו לקבל את הפרס, במצב חביב. הפרסים ניתנים לאמנים לא על פי הנות פוליטית, אלא על יצירה, וזאת משפלה דמוקרטית של כולנו, וזאת ארץ של טלנו. אלה דברים מצריכים להבין פעם אחת".

אתה מחזק את ידי השרה לבנת גם כשהיא שוקלת לשלול מינאל תומרקין את פרס ישראל בשל לשונו הבוטה?
 "לא. תומרקין הוא אמן חשוב. נכון שבשנים האחרונות הוא יצר פחות, אבל זה לא פרס לכישרונות צעירים. זה פרס על מפעל חיים, ולתומרקין חניף הפרס הזה".

ויסקונסין מימין
 אין זה הניגוד היחיד - או הניגוד לכאורה, תלמי בעין המסתכל - בדמותו של סגן. האיש עומד המשקפיים, מסקרין תרבות מאופקת, בעל החזות המעט אירונית, הוא יליד דימונה, בן לנבי סגן, שהיה ראש העירייה שלה מטעם מפלגת העבודה ("אני חושב שרוב יהדות צפון אפריקה, המנהיגות שלה עברה לליכוד. אני היה חריג").

אבל אין הוא שולף מונולוג מקובל של בן עירית פיתוח שכבש לכדו את עולמם תרבות המערב, אלא מספר על ילדות ספנות תרבות דווקא ועל אב שהגיע לדימונה מקיבוץ ננסו, מסיבות אידיאליות, "בעקבות בן מדין שקרא להפריח את השממה". היום, בגיל 70, מולם האב על הקמת יקב בדימונה.

הוא אספן אמנות, אבל גם מחזיק במדקד כוח במסד האמנותי חבר הנהלות מזיאון תל אביב ומזיאון ישראל, מה שמעורר לא פעם ביקורת על שדה הכוח שהתייבד הזה יצר. הוא שואף באמת ובתמים לקדם את התרבות הישראלית, אבל כהגותו שתמה לאחרונה כידר מועצת התרבות והאמנות הישראלית הייתה מלווה ביקורת על פעילות מועצה ועל שיתוף פעולה מוגזם עם המסד ועם שרת החינוך. אם כי, כפי שיאמר כאן להלן, קשה לחלק כספים שאינם, ובמלחמות על תקציב התרבות המתמעט רבים וטובים לא הצליחו להווי דבר.

הוא כואב את כאבם של העניים והמוכסלים, מה שמתיישב יפה עם רצונו להשתתף בתוכנית ההפרטה של שירות התעסוקה המסכנה תוכנית ויסקונסין, אבל בנשימה אחת סועך ש-70 אחוז יכלו לעבוד אילו רק רצו בכך, כלומר מבטורף לאחת הטענות של הסמכים הקיצוניים של היסין הכלכלי, בדבר בלסטותם של המוכסלים.

גאונות המדינה
 יש להודות שחלל העבודה של קוחת ההנהלה של אז.א.א.א. בקומה 28 במנדל שלום, הוא באמת לא שגרתי. לא לכל אחד מודפן לעבוד בחלל תצוגה שכזה. קצת ותקיים יחסית, כמו נאן גולדוין, קצת חודשים יותר, זרים וישראלים. האוצרת הצמודה של סגן זה שנים אחדות, איה לוריא, מובילה אותי בסיוור,

סגן. "אני ופרום" אבישי ברוזמן (נשיא אגודת ישראל) בן גוריון מסיים לכתב עיתונות תקופת בנינג. שלא תעבור, נאמי, לנו ברשת הפרוץ

כל עובד - פיקאסו

הם בחושך
 או.א.א. ודורן סבב תולים את עיניהם ומחכים שייצא המכרז להפלת תוכנית ויסקונסין, שוריא מודל הפרטה של שירותי התעסוקה, טבו המובטל או מקבל הבטחת ההכנסה מניע למרכז אחד שבו מספקים בו סטטס ביטוח לאומי, עשירים לו מבחן העסקות, הכשרה מקצועית. מנסים להפנים אותו במקום עבודה וכל השאר. הוא לקח לצורך העניין את אמטון טיבר, וכבר שנה התברר משקיעה בלימוד הנושא. המכרז אמור פוליטיים ואחרים לא ינצפו את רגליו קודם לכן. סבב אומר שהוא מודאג מאוד מהפערים המחיריים בחברה, מהאבטלה הקשה. יש לנו 280 אלף מובטלים, ועוד 180 אלף שמקבלים הבטחת הכנסה. מתוך 2.1 מיליון עובדים, קרוב לחצי מיליון לא עובדים. זה חמור. אנחנו מפתחים דור שני השלישי של מובטלים. ראיתי היום בעיתון שנערוזת עוסקת בזנות תמורת אוכל. זה טראגדי. אנשים שמקבלים היום הבטחת הכנסה או דמי אבטלה הם בעבודתם בתלות, בחושך. תלת זה המקום הכי נמוך שאדם יכול להיות בו.

"סבב שני יש 300 אלף עובדים ורבים. זה רק אומר דבר אחד, שיש עבודה ל-300 אלף איש שמוכנים לעבוד בה. עובדים ורבים בישראל היום מקבלים את כל הזכויות על פי חוק. שכר מינימום פלס. כי היום המודעות לזכויות מקבלת ביסי בבית הדין לעבודה על ידי עורכי דין. זה לא בדיוק שיש פה עבדים. הם מקבלים 800 דולר נקי בחודש. לא רע כשהאלטרנטיבה היא להשתכר 100 דולר לחודש בארצות מוגדרים. אני תצטט מדברי מנכ"לית שירותי התעסוקה שמותוך 280 אלף מקבלי דמי אבטלה, 70 אחוז סיימו 12 שנות לימוד בלבד. ל-70 האחוזים האלה בסוף יש עבודה שיכולה להחליף את העובדים הוריים. אני טוען שהורים באים לעבוד כי הם רואים בזה דרך לשפר את רמת חייהם והם מוכנים לעבוד, ו-70 אחוז מתוך 280 אלף בוחרים שלא לעשות את העבודה הזאת".

- גם למעסיקים נוח יותר עם העובדים הזרים.
 "יותר נוח להם עם העובדים הזרים כי הם רוצים לעבוד, ולא שמונה שעות ביום, אלא 12".

כינור למדתי
 "אני גדלתי בדימונה בשנות השישים, למדתי כינור ארבע שנים, קלרינט וסקסופון עוד שנתיים. נסענו פעמיים בשנה לראות אופרות של אדית דה-פיליפ בבאר שבע. אבא לקח אותי להערות של תומרקין בתל אביב, בבית היו רפרודוקציות של 'החליל' של מאנה. הצגות של אמנות לעם היו מניעות לדימונה, ראיתי את הבייסה, הקאמרי, וגם הגשש החיוור".

- זה היה בית מיוחד לדעתך?
 "לא בית מיוחד. בשנות החמישים והשישים עד לפני מלחמת ששת הימים היה רצון של אנשים לגדל דור של הצטיינות, את הכנרים הכי טובים, הפסנתרנים הכי טובים, הכי טובים בשוה, במתמטיקה. מששת הימים משוה התעוות פה, נעשינו עם כובש, העסק הסתבר".

מתוך הרקע הזה או.א.א. ומשפחת סבב תומכים במלגות לבני דימונה באוניברסיטת באר שבע, ודורשים מהם שתהיה להם מעורבות בקהילה. "יחד עם פרופ' אבישי ברורמן (נשיא אוניברסיטת בן גוריון) אנחנו מנסים לפתח מהינות חקומית, שלא תעבור, כחוג, לנור ברכת השרון".

- לקחו לך את הקלדניות, אז אתה משקיע במוצר שנורם להן להיות מיותרות?

"לא, זה רק למקרה שהקלדנית לא נמצאת או למשפטים פיליים שרוצים להקליט הכול. זה גם מאפשר לנו לתת לקלדניות חד הוריות שצריכות להיות בבית לעבוד מהבית".

- יש לכם גם תאקל פילי שקשור לקלדניות הללו.
 "קבוצה קטנה מאוד של קלדניות, בתיאום עם אחראי מסעמות, עשו מעשה שלא ייעשה, ניפחו שעות, ולנו לא הייתה יד בדבר. ההיסטוריה חקרה, והיא הולכת להעמיד לדין גם את הקלדניות שהרדו וגם את האחראי שיעמוד בימים אלה למשפט. לנו לא היה כל קשר או רווח כלכלי מהעניין הזה. לצערי שמתו הטוב נגד לדבר הזה. יש מדי פעם מקרים. אנחנו מעסיקים כל כך הרבה עובדים. באו.א.א. העסקנו ב-20 השנה האחרונות קרוב ל-400 אלף איש. חלק עבדו יומיים וחלק עבדו 15-16 שנים. אז יש גם מעילות ונביבות".

בלי דיוני פרי
 בכל מקרה, היום הקלדניות ושאר העובדים לטוח ארוך לא מועסקים באו.א.א.א. רוב העובדים נשארים עד עשרה חודשים. הרבה חברות חתומות עם או.א.א.א. על פרק זמן של שלושה עד שישה חודשים. "שבתות העובדים נקלטים. כך אנחנו בעצם מאפשרים למעסיק התנסות עם העובד לתקופה של חצי שנה".

- ומי סופג את דמי התיכון, העובד?
 "העובד לא סופג שום דבר, הוא מקבל תנאים די זהים לעובדים ומנייים במפעל. מה החוק נותן לו בחצי שנה? חופשה שנתית, תנים, ימי חמלה. בתום חצי שנה מניעה לו פנסיה. גם אצל המעסיק הכי נאור אין דברים אחרים. השכר הוא תמיד מעל שכר מינימום. היום במקרים סלפוניים וגבוהים מרוויחים 21-22 שקל לשעה פלס נסימת, וארוחות - אם הן נהוגות במקום. ואני חייב להגיד שהיום אנחנו מתקשים להשיג עובדים טובים".

- אז אין אתה מנדיך את תפקיד חברות כוח האדם הזמני?
 "אנחנו מניעים את כלכלי הכלכלה, אנחנו מחברים בין מחפשי העבודה למחפשי עובדים, רצים מבוקר עד ערב. אנחנו מסיינים, מריצים, מתקשרים לאנשים הביתה, מוציאים אותם לעבודה, אוספים אותם, לקחים אותם במינימום, אחרת הם לא ילכו לעבודה. נתנים מפרעות, עוזרים להם, הפכנו להיות אמא ואבא".

סבב אומר שהשוק של כוח האדם משתנה, רצה התמחויות, והדבר שקורץ לו כרבע הוא ניהול פרויקטים במיקרו חוף. "כבר זכינו בכמה מכרזים, כולל ניסו כל הניצבים שעליהם יתרגלו את הפעלת נתב"ג 2000. אנחנו הולכים לניסו 500-1,000 עובדים שיבואו בתור נוסעים לתרגיל על יבש, יעברו ביקורת דרכונים, ביקורת מיוחדת, יתרגלו אפילו את השירותים".

- ונמ את הדיוני פרי?
 "כן, אבל בלי לקחת".

- עוזב רגע את האינטרסים של פרך. שאלתי על העובדים.

"יש במדינת ישראל חוקי עבודה. עמיר פרך רצה לקדם חקיקה? הוא גם חבר כנסת, הוא יכול לעשות זאת. אמרתי לו, אתה רוצה פנסיה ממלכתית? תקדם את זה בכנסת. ובואי נזכר רגע בחוק של חבר שלו, חוק בריאות ממלכתית, ומה הוא עשה לנו. יש לי הסכם קיבוצי עם עמיר פרך שהוא חתום עליו, שהגדיר בבירור את הזכויות. יש חברות שלא משלמות? יש טענות שאנחנו מצילים, סוחר עובדים? הגעתי לו להקים נף אכיפה מטעם ההסתדרות שיטפל בכפיות של עובדים ויפועל במימון חברות כוח האדם הגדולות. אז לבוא ולזרוק רפש על כולנו זה לא מוכבוד".

- ומה עם חוק חברות כוח אדם?
 "אני חושב שעובד זמני לא יכול לעבוד בחברת כוח אדם מעל 24 חודש, ופה אני מסכים עם פרך. אנחנו חברת כוח אדם זמני, וכשמנו כן אנחנו. אנחנו צריכים לתת פתרונות של נמישות: בנכולים, סלרים, מענה לסטודנטים, אנשים במקומים סלפוניים בעשות לחץ, עוזרי נהיג בקוקה קולה וקפאציות בערבי תנ. אנחנו לא אמורים להיות ארגון שמעסיק עובדים מסוג ב' לתקופות ארוכות, זה קרה, וזה לא היה בסדר. לכן אני רואה עם עמיר פרך עין בעין שעובדים אחרי 24 חודש ייפכו לקבועים".

מסכנות הקלדניות

היו מקומות שבהם היה די ברור שמדובר בסיחור כמעט פיקטיבי, כמו במקרה הקלדניות של בתי המשפט, שעבדו שנים בסטטוס נחות כי העסקו דרך חברות כוח אדם, ורק בעקבות משפט קיבלו מעמד של עובדות מדינה.

"העסקנו כ-400 קלדניות בבתי משפט", אומר סבב. "המסכנות הועברו מחברה לחברה כל שלוש שנים. בשעה טובה הן נקלטו להיות עובדות מדינה. זה גם מאבק שעמיר פרך קידם גם דן ארבל, שהיה מנהל בתי המשפט, וגם השופטים חשבו שהקלדנית צריכה להיות עובדת מדינה. כדי לפצות את עצמי על הקליטה שלהן נכנסתי לשותפות בחברה ששמה אי-טייפ (e-type), של חברה שפיתחו מערכת שמאפשרת למוסד לנהל את המשפט גם כשהקלדנית לא נמצאת. העין קלדנית וירטואלית שמספקת תמליל וגם סרט אודיו-וידאו של המשפט. החשפט, מייקרוסופט העולמית אימצה את המוצר באופיים 2003".

בנב "במקרה נרשמי, מתן וילנאי היה כושר באותה דרך"